

Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Aşı Reddi Hakkındaki Düşünceleri ve Aşılarla İlişkin Tutumları

The Opinions of Faculty of Health Sciences Students About Vaccination Rejection and Attitudes Toward Vaccines

Diler Yılmaz¹

¹Bandırma Onyediy Eylöl Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Balıkesir, TÜRKİYE

Geliş tarihi/ Date of receipt: 30/11/2021 **Kabul tarihi/ Date of acceptance:** 23/02/2022
© Ordu University Faculty of Health Sciences, Department of Nursing, Türkiye, **Published online:** 05/12/2022

ÖZ

Amaç: Bu araştırma bir üniversitenin sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin aşı reddi hakkındaki düşüncelerini ve aşılarla ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla planlandı.

Yöntem: Tanımlayıcı ve kesitsel türdeki araştırmanın örneklemini Ocak-Haziran 2021 tarihleri arasında bir devlet üniversitesinin sağlık bilimleri fakültesinde eğitim gören ve çalışmaya katılmayı kabul eden 324 öğrenci oluşturdu. Araştırma verilerinin toplanmasında bilgi formu ve Aşıya İlişkin Tutumlar Ölçeği kullanıldı.

Bulgular: Araştırma kapsamında yer alan öğrencilerin yaş ortalaması 20.26±1.46 olup, %83.6'sının kadın cinsiyette öğrenci olduğu belirlendi. Aynı zamanda öğrencilerin %68.8'i aşı reddinin bireysel bir hak olduğunu ifade ederken, %62.3'ü ise aşılarının yaptırılmasının ailenin kararlarına bırakılmaması gerektiğini ifade etti. Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin aşıya ilişkin tutum puan ortalamaları 33.89±10.01 olup, orta düzeyde olduğu belirlendi. Öğrencilerin aşıya ilişkin tutumlarında cinsiyet faktörünün anlamlı etkisinin olduğu belirlendi.

Sonuç: Aşı tereddütü ve reddinin engellenmesinde topluma rol model olduğu düşünülen sağlık bölümü öğrencilerinin bağışıklama ve aşı reddi konusunda farkındalıklarının artırılması ve eğitimlerle desteklenmesi sağlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Aşılama, Bilgi, Tutum, Üniversite öğrencisi,

ABSTRACT

Objective: This study was planned to determine the opinions and attitudes of health sciences faculty students of a university about vaccination rejection and attitudes toward vaccines.

Methods: The sample of the descriptive and cross-sectional study consisted of 324 students who studied at the health sciences faculty of a state university between January and June 2021 and agreed to participate in the study. The data were collected through the information form and the Attitudes Toward Vaccination Scale.

Results: The mean age of the students included in the study was 20.26±1.46, and 83.6% of them were female students. At the same time, while 68.8% of the students stated that vaccination rejection is an individual right, 62.3% stated that the vaccination should not be left to the family's decisions. The mean score of attitudes towards vaccination of the students included in the study was 33.89±10.01, and it was determined to be at a moderate level. It was determined that the gender factor had a significant effect on students' attitudes towards vaccination.

Conclusion: It should be ensured that the awareness of the students of the health department, who are considered to be a role model for the society in preventing vaccine hesitancy and rejection, about immunization and vaccination rejection, and they should be supported with trainings.

Keywords: Attitude, Knowledge, University student, Vaccination

ORCID IDs of the authors: DY: 0000-0003-4043-0411

Sorumlu yazar/Corresponding author: Doç. Dr. Diler Yılmaz

Bandırma Onyediy Eylöl Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Balıkesir, TÜRKİYE

e-posta/e-mail: daydin@bandirma.edu.tr

Atf/Citation: Yılmaz D. (2022). Sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin aşı reddi hakkındaki düşünceleri ve aşılarla ilişkin tutumları. Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi, 5(3), 347-354. DOI:10.38108/ouhcd.1030442

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Dünyada temel koruyucu sağlık hizmetleri arasında yer alan bağışıklama hizmetlerinin en yaygın, kolay uygulanabilir önleyici hizmetlerinden ve en uygun maliyetli yollarından biri aşılamadır (Çıklar ve Döner Güner, 2020; Kilincarslan ve ark., 2020). Aşılar bireysel bağışıklığın sağlanmasında ve toplumda aşılanan birey sayısının artması ile toplumda etkenle karşılaşma olasılığının azalması ve toplumsal bağışıklığın sağlanması noktasında önemlidir (Günay ve ark., 2020; Özbalıkcı ve ark., 2021).

Aşılar en etkili sağlık müdahalesi olarak tanımlanmakta olup; aşılama yolu ile ortalama yılda 2-3 milyon ölüm ve daha da büyük hastalık ve sakatlık yükünün önlenildiği bildirilmektedir (Hasar ve ark., 2021; Özbalıkcı ve ark., 2021). Ayrıca Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ) göre bir insan hakkı olarak tanımlanmakta olup günümüzde salgınların önlenmesi ve toplumsal bireysel bağışıklığın sağlanmasında en önemli araç olarak değerlendirilmektedir. Geçmişten günümüze kadar dünyada genişletilmiş bağışıklama hizmetleri ve aşılanmanın bilimsel açıdan etkinliğinin kanıtlanması ile aşılama oranlarında artışlar sağlanmış olsa da son yıllarda bireylerin aşı yaptırmamaya yönelik tutum ve davranışlarında önemli bir artış gözlenmektedir (Çevik ve ark., 2020; Filiz ve Kaya, 2019; Tanrıku ve Tanrıku, 2021).

Günümüzde dünya genelinde aşı karşıtlığı hareketlerinin yaygınlaşması nedeni ile DSÖ tarafından oluşturulan "Aşı Tereddütü Çalışma Grubu (Vaccine Hesitancy Working Group)" raporunda iki farklı kavram ele alınmıştır (SAGE, 2014). Bu raporda, aşı tereddütü, bir ya da daha fazla aşının ulaşılabilmesine rağmen aşıların kabulünde veya reddedilmesinde gecikme olarak tanımlanırken; aşı reddi ise, tüm aşıları reddetme ve kişinin kendi iradesi ile yaptırmama durumu olarak tanımlanmaktadır (Günay ve ark., 2020; Hasar ve ark., 2021; Kilincarslan ve ark., 2020; SAGE, 2014; Uyar ve ark., 2019). Dünya genelinde devam eden aşı karşıtlığı hareketleri toplumsal anlamda aşı reddini de gündeme taşımıştır (Filiz ve Kaya, 2019). Dünyada birçok ülkede aşı konusundaki tereddütlerin artış göstermesi ayrıca aşılama programları kapsamında bilgilendirme yetersizlikleri, toplumsal bağışıklığa ulaşmada engellere neden olmaktadır (Etesaminia ve Bağcı Derinpınar, 2021). Aşı tereddütü oranları ülkeden ülkeye değişmekte olup, bazı çalışmalarda Avrupa ülkelerinde bu oranın %9-42 arasında değiştiği, dünya genelinde ise ülkelerin %90'unda aşı

konusunda tereddüt yaşandığı bildirilmiştir (Etesaminia ve Bağcı Derinpınar, 2021; Hadjipanayis ve ark., 2020). Ülkemizde ise çocuklarına aşı yaptırmayı reddeden aile sayısı 2011 yılında 183 iken 2017 yılında ise yaklaşık olarak 23000 olduğu bildirilmiştir (3. Aşı Çalıştay Raporu, 2018; Yıldız ve ark., 2021). Özellikle de bu durum 2016 yılından itibaren ülkemizde çocuklarda kızamıkta 10 kat insidans artışı ile sonuçlanmıştır (Akdemir Kalkan ve ark., 2021). Toplumda aşı yaptırmayan ebeveynlerin sayısı artınca toplumda sosyal etkiler ile diğer bireylerde de aşı tereddütü ya da reddi gözlemlenmektedir. Aynı zamanda çocukluk aşılama programları hakkındaki tereddütler ve bilgi yetersizlikleri sadece çocukları değil toplumdaki bireyleri de risk altına sokmaktadır.

Son yıllarda küresel bir halk sağlığı sorunu olan aşı tereddütü kapsamında ebeveynler tarafından aşıların yaptırılmaması sağlık profesyonelleri için de zor bir durum oluşturmaktadır. Bunun yanında aşı tereddütü sadece ebeveynler arasında değil, sağlık çalışanları arasında da yaygınlaşan bir olgudur (Di Martino ve ark., 2020; Yılmaz Akar ve Zeren Öztürk, 2019). Sağlık profesyonelleri bağışıklama hizmetlerinin bilgilendirilmesi ve sürdürülmesinde toplumun güven duyduğu kişiler arasında yer almaktadır. Sağlık profesyonellerinin toplumsal bağışıklamanın sağlanması kapsamında ailelerin aşılama eğitiminde önemli rolleri bulunmakta olup toplumdaki aşı tereddütü üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğu bilinmektedir. Bu doğrultuda toplumsal anlamda sağlık profesyonellerine güvenin artırılması, sağlık profesyonelleri tarafından ailelerin eğitimler ile desteklenmesi ve sağlık profesyonelleri de dahil toplumun bağışıklama hizmetlerine yönelik bilgi düzeylerinin belirlenerek tutum ve davranışlarının desteklenmesi önemlidir. Bu araştırma bir üniversitenin sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin aşı reddi hakkındaki düşünceleri ve aşılara ilişkin tutumlarının belirlenmesi amacıyla planlanmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, bir üniversitenin 2020-2021 eğitim öğretim yılında Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde (Hemşirelik Bölümü, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Bölümü, Beslenme Diyetetik Bölümü, Sosyal Hizmet Bölümü, Sağlık Yönetimi Bölümü) öğrenim gören 1.349 öğrencisi oluşturdu. Araştırma kapsamında araştırmaya katılmayı kabul

eden tüm öğrencilere ulaşılması planlandı ve olasılıksız örnekleme yöntemi kullanıldı. Araştırmanın örneklemini ise Ocak-Haziran 2021 tarihleri arasında Sağlık Bilimleri Fakültesine (Hemşirelik Bölümü, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Bölümü, Beslenme Diyetetik Bölümü, Sosyal Hizmet Bölümü, Sağlık Yönetimi Bölümü) kayıtlı ve araştırmaya katılmaya gönüllü toplam 324 öğrenci oluşturdu. Araştırma örnekleminin (n=324) gücünü belirlemek için çalışma sonrası yapılan güç (Post-Hoc) analizinde, örneklemin %5 etki boyutu ile %95 güven aralığında, %99 güç sağladığı bulunmuştur (G*Power 3.0.10). Araştırmaya katılmayı istemeyen, veri toplama formunda eksiklik tespit edilen ve araştırmanın yapıldığı tarihlerde izinli ya da raporu olan öğrenciler kapsam dışı bırakıldı.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri, araştırmacı tarafından “Bilgi Formu”, “Aşıya İlişkin Tutumlar Ölçeği (AİTÖ)” kullanılarak elde edildi.

Bilgi formu: Araştırmacılar tarafından literatüre dayanılarak hazırlanan, hemşirelik öğrencilerinin sosyodemografik özellikleri, aşılardan etki durumu, zorunluluk durumu, aşı reddi hakkında düşünceleri, aşı reddinin toplum sağlığına etkisi durumu vb. soruları içeren toplam 20 sorudan oluşmaktadır (Günay ve ark., 2020; Kardeş Özdemir ve Aşut, 2021; Özbalkıç ve ark., 2021).

Aşıya İlişkin Tutumlar Ölçeği (AİTÖ): Cvjetkovic ve arkadaşları tarafından (2017) geliştirilen, Türkçe uyarlaması Özümit (2019) tarafından yapılan ölçek 14 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri genel anlamda aşı uygulamalarına ilişkin kişilerin tutum, davranış ve düşüncelerini kapsamaktadır. Aşılamaya Yönelik Tutum Ölçeği, 5’li likert tipinde olup, 1 "Kesinlikle katılmıyorum", 5 "Kesinlikle katılıyorum" şeklinde puanlanmaktadır. Puanlamada olumsuz ifade içeren maddelerde ters puanlama uygulanmıştır. 14-32 arasındaki puanlar “olumsuz tutum”, 33-51 arasındaki puanlar “orta” ve 52-70 arasındaki puanlar “olumlu tutum” olarak kabul edilmektedir. Ölçek Tutum ve Düşünce Alt Boyutu olarak iki alt boyuttan oluşmaktadır. Orijinal ölçeğin Cronbach alfa değeri, yüksek iç tutarlılık gösteren 0.90 olup araştırmada aşıya ilişkin tutumlar ölçeği Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı ise 0.88 olarak belirlenmiştir (Cvjetkovic ve ark., 2017; Özümit, 2019).

Verilerin Toplanması

Araştırma formları, yaşanan COVID-19 pandemisi nedeni ile üniversite eğitim öğretim

faaliyetlerinin uzaktan eğitim öğretim şeklinde devam etme durumu düşünülerek “Google Forms” ile toplandı. Anket formları sosyal medya arayıcılığı ile öğrenci gruplarından öğrencilerle paylaşılıp ve gönüllü olan öğrencilerin formu doldurması sağlandı. Anket formunun yanıtlanma süresi ortalama 10-15 dk sürmüştür.

Verilerin Analizi

Araştırma verileri, bilgisayar ortamında IBM SPSS Version 21.0. (Armonk, NY: IBM Corp.) programı kullanılarak değerlendirildi. Verilerin değerlendirilmesinde, ortalama, standart sapma, sayı ve yüzde kullanıldı. Bağımlı değişken olan AİTÖ puanı üzerine etkisi olan bağımsız değişkenler ise çoklu regresyon analizi ile değerlendirilmiştir. İstatistiksel kararlarda anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edildi.

Bulgular

Araştırma kapsamında yer alan sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin yaş ortalaması 20.26 ± 1.46 (min.=18, max.=27) olup, %83.6’sının kadın cinsiyette öğrenci olduğu belirlendi. Araştırmaya katılan öğrencilerin %49.1’inin hemşirelik bölümü öğrencisi olduğu, %31.2’sinin birinci sınıf öğrencisi olduğu ve %43.8’inin il merkezinde yaşadığı belirlendi (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilerin bazı tanımlayıcı özelliklerine göre dağılımı (n=324)

Sosyodemografik Özellikler	n	%
Cinsiyet		
Kadın	119	76.3
Erkek	37	23.7
Bölüm		
Hemşirelik	159	49.1
Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon	90	27.8
Beslenme ve Diyetetik	12	3.7
Sosyal Hizmet	45	13.9
Sağlık Yönetimi	18	5.5
Sınıf Düzeyi		
1.Sınıf	101	31.2
2.Sınıf	94	29.0
3.Sınıf	94	29.0
4.Sınıf	35	10.8
Yaşanılan Yer		
İl Merkezi	142	43.8
İlçe Merkezi	135	41.7
Köy/Kasaba	47	14.5

Araştırmaya katılan öğrencilerin %86.1'inin aşılardan insan sağlığına koruyucu etkisinin olduğunu, %84.3'ünün bulaşıcı hastalıklarla mücadelede çocukların aşılama gerektğini, %42'sinin ülkemizde çocukların aşılama durumu hakkında fikrinin olmadığı ve %59'unun ülkemizde ailelerin çocuklarına düzenli olarak aşı yaptırmaya eğiliminde olduklarını ifade etti. Aşı reddi ile ilgili düşünceler incelendiğinde öğrencilerin %49.7'si toplumda aşı reddinin artış gösterdiğini, %60.5'i toplumda aşı reddinin artmasının toplum sağlığını

olumsuz düzeyde etkileyebileceğini düşündüğü belirlendi. Aynı zamanda öğrencilerin %68.8'i aşı reddinin bireysel bir hak olduğunu ifade ederken, %62.3'ü ise aşılarının yapılmasının ailenin kararlarına bırakılmaması gerektiğini ifade etti (Tablo 2). Ülkemizdeki aşı reddinin nedenleri olarak katılımcıların %44.1'i medyada aşılardan ilgili olumsuz şeyler okuma-duyma olduğunu, %27.5'i aşıların yan etkileri nedeni ile duyulan endişe olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 2. Sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin aşı reddi hakkındaki düşünceleri (n=324)

Değişkenler		n	%
Aşıların insan sağlığına koruyucu etki durumu	Evet	279	86.1
	Hayır	12	3.7
	Fikri yok	33	10.2
Bulaşıcı hastalıklarla mücadelede çocukların aşılama gerekliliği	Evet	273	84.3
	Hayır	21	6.4
	Fikri yok	30	9.3
Türkiye'deki çocukların aşılama zorunluluk durumu	Evet	83	25.6
	Hayır	105	32.4
	Fikri yok	136	42.0
Türkiye'de aileler çocuklarına aşı yaptırıyor mu?	Evet	191	59.0
	Hayır	85	26.2
	Fikri yok	48	14.8
Ülkemizde aşı reddi hakkında düşüncünüz	Aşı reddi sayısı artmaktadır.	161	49.7
	Aşı reddi sayısı azalmaktadır.	63	19.4
	Aşı reddi sayısında önceki yıllara göre bir değişiklik yoktur.	7	2.2
	Fikrim yok	93	28.7
Toplumda aşı reddinin yaygınlaşması durumunda toplum sağlığının nasıl etkileneceğini hakkında düşüncünüz	Olumsuz etkileneceğini düşünüyorum	196	60.5
	Herhangi bir değişikliğine neden olacağını düşünmüyorum.	34	10.5
	Salgınların artmasına neden olacaktır	94	29.0
Aşı reddinin bireysel bir hak olduğunu düşünme	Evet	223	68.8
	Hayır	73	22.5
	Fikri yok	28	8.7
Aşı takviminde yer alan aşılarının yapılması ailenin kararlarına bırakılmalı mı?	Evet	91	28.1
	Hayır	202	62.3
	Fikri yok	31	9.6

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin AİTÖ puan ortalamaları 33.89 ± 10.01 (min.=14, max.= 66) olarak saptandı (Tablo 3). Ebeveynlerin aşılara ilişkin tutumlarını etkileyen değişkenlerin regresyon analizi incelendiğinde cinsiyetin AİTÖ ölçek toplam

puanına istatistiksel olarak anlamlı etkisinin olduğu belirlendi ($p < 0.05$), (Tablo 4). Diğer değişkenlerin ebeveynlerin aşılara ilişkin tutumlarını anlamlı düzeyde yordamadığı belirlendi.

Tablo 3. Öğrencilerin AİTÖ'den aldıkları puanların dağılımı (n=324)

	Min	Maks	Ort. ± SS	Ölçekten Alınabilecek Puan
AİTÖ	14.00	66.00	33.89 ± 10.01	14-70

AİTÖ: Aşıya İlişkin Tutum Ölçeği; Min-Maks: Minimum-Maksimum; Ort±SS: Ortalama± Standart Sapma

Tablo 4. AİTÖ etkileyen değişkenlerin çoklu doğrusal regresyon analizi

Değişkenler	β	SE	β^a	T	p
Sabit	490.978	8.818		5.668	0.000
Yaş	-0.659	0.474	-0.096	-1.392	0.165
Cinsiyet	5.078	1.472	0.188	3.451	0.001
Sınıf	-1.002	0.689	-0.100	-1.456	0.146
İl-köy	-3.219	1.644	-0.113	-1.958	0.051
İl-ilçe merkezi	-2.136	1.172	-0.105	-1.822	0.069
R	0.276				
R ²	0.076				
F	5.251				
p	0.001				

β : Standardize edilmiş regresyon katsayısı; β^a : Standartlaştırılmış regresyon katsayısı; F: Regresyona ilişkin olarak yapılan varyans analizi (F değeri); R²: Açıklayıcılık katsayısı

Tartışma

Dünyada bağışıklama hizmetlerinin başarısının sürekliliği ve daha da artırılması bağışıklama oranlarının yüksekliği ile gerçekleştirilebilmektedir. Buna karşın son yıllarda dünyada aşı tereddütü ve aşı reddi, bağışıklama oranlarının düşmesine ayrıca bağışıklama hizmetleri ile önlenilecek hastalıkların görülme oranlarında artışa neden olmuştur (Filiz ve Kaya, 2019; Günay ve ark., 2020; Kardaş Özdemir ve Aşut, 2021). Dünya Sağlık Örgütü Stratejik Danışma Uzmanlar Grubu (Strategic Advisory Group of Experts on Immunization, SAGE) Aşı Tereddütü Çalışma Grubu tarafından Aşı Tereddüt Belirleyicileri Matrisi esas alınarak aşı tereddütü belirleyicileri bağlamsal etkiler, bireysel etkiler ve grup etkileri ve aşı veya aşılama özgü etkiler olarak üç grupta incelemiştir (Argüt ve ark., 2016; Etesaminia ve Bağcı Derinpınar, 2021; SAGE, 2014). Aşı veya aşılama özgü etkiler basamağının alt basamaklarının birini de sağlık profesyonellerinin aşı tavsiye ve/veya aşı karşıtı tutumunun gücü oluşturmaktadır (Etesaminia ve Bağcı Derinpınar, 2021). Bu durumda sağlık profesyonellerinin

bağışıklama hizmetlerinin devamlılığının sağlanması ve toplumun eğitimi konusunda rolünü ortaya koymaktadır.

Bu doğrultuda araştırmada bir üniversitenin sağlık bilimleri fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin aşı reddi hakkındaki düşünceleri incelendiğinde öğrencilerin %86.1'inin aşılama insan sağlığına koruyucu etkilerinin olduğunu, %84.3'ünün özellikle bulaşıcı hastalıklar ile mücadelede çocukların aşılama gerekliliğini belirttiği görülmüştür. Çocukluk çağı bağışıklama hizmetlerinin sürdürülmesinde Türkiye'de herhangi bir yasal mevzuat bulunmamasına rağmen katılımcıların önemli bir bölümü ülkede aşılamanın yasal bir zorunluluk olduğunu veya bu kapsamda fikrinin bulunmadığını belirtmiştir. Literatürde farklı çalışmalarda katılımcıların çocukluk çağı aşılama kanunen zorunlu olması gerekliliğini belirten farklı çalışma sonuçları da bulunmaktadır (Erken ve Ergin, 2019; Kardaş Özdemir ve Aşut, 2021). Kardaş Özdemir ve Aşut (2021) ile Özümüt'in (2019) çalışmalarında da Türkiye'de çocukluk çağı aşılama yapılıma durumu katılımcılar tarafından yasal bir zorunluluk olduğu

ifade edilmekte olup çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Bu doğrultuda her ne kadar katılımcıların aşılamanın insan sağlığına etkisinin olduğunu ifade etmelerine rağmen bağışıklama hizmetlerinin yasal süreçleri hakkında bilgi sahibi olmadığını da göstermektedir.

Araştırmada katılımcıların büyük çoğunluğu ailelerin önemli kısmının çocuklarına çocukluk çağı aşılarını yaptırdığını ifade ederken, aşı reddi oranlarının da artış gösterdiğini ve bu durumda toplum sağlığını olumsuz yönde etkileyebileceğini ifade etmiştir. Günay ve arkadaşlarının (2020) tıp fakültesi son sınıf öğrencileri ile yaptıkları çalışmalarında aşı reddi oranlarının artmakta olduğunu düşündüğü, toplumda aşı reddinin yaygınlaşması durumunda salgın hastalıkların artacağı ve toplum sağlığının olumsuz etkileneceği ifade edilmektedir. Çalışma sonuçları Günay ve arkadaşlarının (2020) çalışma sonuçları ve literatür (Özbalıkçı ve ark., 2021) ile uyumlu olup katılımcıların aşı tereddütü ve aşı reddinin önlenmesinde bağışıklama hizmetlerinin önemi konusunda farkındalıklarını göstermektedir.

Bağışıklama hizmetlerinde ailelerin sağlık profesyonelleri tarafından bilgilendirilmelerinin aşılama oranları üzerine olumlu ve güçlü bir etkisi bulunmaktadır (Günay ve ark., 2020; Hasar ve ark., 2021; Yakşi, 2020). Araştırmada katılımcıların %28.1'i çocukluk çağı aşılarının yaptırılmasını ailenin kararlarına bırakılması gerektiğini ifade ederken aynı zamanda %68.8'i de aşı reddinin bireysel bir hak olduğunu belirtti. Günay ve arkadaşlarının (2020) çalışmalarında tıp fakültesi öğrencilerinin %16.7'sinin aşı reddinin bireysel bir hak olduğunu düşündükleri belirtilmektedir. Yakşi'nin (2020) sağlık profesyonelleri ile gerçekleştirdikleri çalışmada katılımcıların %12.0'ının çocukluk çağı aşılarının yapılmama kararının ebeveyn hakkı olması gerektiğini düşünmektedir. Çalışma sonuçları değerlendirildiğinde son yıllarda aşı tereddütü ve aşı reddi oranlarındaki hızlı artış ile birlikte sağlık bölümünde öğrenim gören öğrencilerin aşılama kararının ebeveynlere bırakılması gerektiğini düşünmeleri tartışmalı bir konu olup toplumdaki bağışıklama hizmetleri ile artan aşı tereddütü ve reddi davranışları hakkında bilgi yetersizliklerinin olduğunu göstermektedir. Bu durum da daha lisans döneminden itibaren sağlık profesyoneli öğrencilerin bilinçlendirilmesi ve farkındalıklarının artırılmasının önemini ortaya koymaktadır.

Literatürde toplumun sağlık çalışanları tarafından bilgilendirilme durumunun aşılama

oranlarında artış sağladığı ve sağlık profesyonellerinin bilgi ve tutumlarının kendi aşı uygulamalarını, aşı önerilerini ve aşı kapsamalarını etkiledikleri belirtilmektedir (Argüt ve ark., 2016; Erken ve Ergin, 2019; Günay ve ark., 2020). Bu araştırmada katılımcıların aşıya ilişkin tutum puan ortalamalarının orta düzeyde olduğu belirlendi. Cvjetkovic ve arkadaşlarının (2017) üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında öğrencilerin aşıya ilişkin tutumları olumlu düzeyde olduğu; Madkor ve arkadaşlarının (2020) tıp fakültesi öğrencileri ile tamamladıkları çalışmalarında ise tutumlarının orta düzeyde olduğu belirtilmektedir. Bu çalışmanın sonuçları Madkor ve arkadaşlarının (2020) çalışma sonuçları ile benzer olup, sağlık profesyoneli olma yolundaki katılımcıların bağışıklama hizmetlerinin önemi ve farkındalığı hakkında daha çok bilgilendirmeye ihtiyaçları olduğunu düşündürmektedir.

Literatürde bireylerin aşı kararsızlığı yaşaması, aşıları reddetmesi veya kabul etmesine yol açan birçok faktör yer almaktadır (Etesaminia ve Bağcı Derinpınar, 2021; Filiz ve Kaya, 2019). Madkor ve arkadaşlarının (2020) çalışmalarında öğrencilerin sınıf düzeylerinin, Cvjetkovic ve arkadaşlarının (2017) çalışmalarında ise öğrencilerin sınıf düzeyi, öğrenim gördükleri bölüm ve aşılarla olumsuz bir deneyime sahip birini şahsen tanıma durumunun aşılama ile ilişkin tutumlarını etkiledikleri belirtilmektedir. Çetin ve arkadaşlarının (2021) üniversite öğrencilerinde gerçekleştirdikleri çalışmalarında aşıların etkinlik ve güvenliğine ilişkin tereddüt durumunun öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça azalma göstermekle birlikte, sağlık öğrencilerinde aşı tereddütü düzeyinin yüksek olduğu belirtilmektedir. Bu araştırmada öğrencilerin cinsiyetinin aşılarla ilişkin tutum düzeyini etkilediği, kadın cinsiyetteki öğrencilerin ölçek ortalama puanlarının daha yüksek olduğu belirlendi. Çalışma sonuçları değerlendirildiğinde katılımcıların kadın cinsiyette öğrenci oranının cinsiyet dağılımı üzerinde belirleyici olduğu düşünülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Çalışma sonuçları değerlendirildiğinde, sağlık bölümünde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin aşıya ilişkin tutum düzeylerinin orta düzeyde olduğu; cinsiyet değişkeninin aşıya ilişkin tutum puanları üzerinde etkisi olduğu belirlendi. Yine araştırmada katılımcıların aşıya ilişkin tutum puan ortalamalarının orta düzeyde olmasına rağmen katılımcıların aşılar ile ilgili bilgi eksikliklerinin olduğu görülmektedir.

Sağlık profesyonellerinin aşılar hakkında bilgi ve uygulamalarında tereddüt yaşaması toplumdaki aşılanma oranlarını olumsuz etkileyebilmektedir. Özellikle mesleğe yeni adım atacak sağlık profesyonellerinin aşı tereddütleri ve endişeleri aşı ile ilgili tutum ve davranışlarını önemli ölçüde etkileyebileceğinden, bilgi eksikliklerinin tespit edilerek giderilmesi önemlidir. Bu nedenle yeni çalışmaya başlayacak sağlık bölümünde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin bağışıklama ve aşı reddi konusunda farkındalıklarının artırılması amacı ile eğitim müfredatlarına aşı reddi ve aşı tereddütü konularında eğitimlerin entegre edilmesi, kongre/sempozyum/eğitimler ile desteklenmesi, sağlık okuryazarlıklarının geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sadece bir devlet üniversitesinin sağlık bilimleri fakültesi öğrencileri ile sınırlı olması nedeniyle, sonuçlar sadece araştırmaya katılan öğrenci grubuna genellenebilir.

Araştırmanın Etik Yönü/ Ethics Committee

Approval: Üniversite sağlık bilimleri girişimsel olmayan araştırmalar etik kurulundan (Tarih: 08.01.2021, Karar No: 2020/59) ve ilgili kurumdan gerekli yazılı izinler alındı. Öğrencilere çalışmanın amacı açıklandıktan sonra gönüllülük ilkesi doğrultusunda bilgilendirilerek onamları alındı. Araştırmada kullanılan ölçek için kullanım izni alındı. Çalışma Helsinki Deklerasyonu prensiplerine uygun olarak yapıldı.

Hakem/Peer-review: Dış hakem değerlendirmesi.

Yazar Katkısı/Author Contributions: Fikir/kavram: Fikir/kavram: DY; Tasarım: DY; Danışmanlık: DY; Veri toplama ve/veya Veri İşleme DY; Analiz ve/veya Yorum: DY; Kaynak tarama; DY; Makalenin Yazımı: DY; Eleştirel inceleme: DY.

Çıkar çatışması/Conflict of interest: Araştırmacılar herhangi bir çıkar çatışması belirtmemişlerdir.

Finansal Destek/Financial Disclosure: Bu araştırma için finansal destek alınmamıştır.

Çalışma Literatüre Ne Kattı?

- Mesleğe yeni adım atacak sağlık profesyoneli öğrencilerin aşı tereddütleri ve endişeleri aşı ile ilgili tutum ve davranışlarını önemli ölçüde etkileyebilmektedir.
- Öğrencilerinin aşıya ilişkin tutumları orta düzeydedir.
- Topluma rol model olduğu düşünülen sağlık bölümü öğrencilerinin bağışıklama ve aşı reddi konusunda farkındalıklarının artırılması ve eğitimlerle desteklenmesi sağlanmalıdır.

Kaynaklar

- Akdemir Kalkan İ, Ören MM, Karşahin Ö, Yıldız Y, Demir Y, Dal T ve ark. (2021). Çocukluk çağı aşılarına yönelik ebeveyn tutumları ölçeğinin Türkçeye kültürel ve dil uyarlaması. Pamukkale Tıp Dergisi, 14, 49-56.
- Argüt N, Yetim A, Gökçay G. (2016). Aşı kabulünü etkileyen faktörler. Çocuk Dergisi, 16(1-2), 16-24.
- Cvjetkovic SJ, Jeremic VL, Tiosavljevic DV. (2017). Knowledge and attitudes toward vaccination: A survey of Serbian students. Journal of Infection and Public Health, 10(5), 649-656.
- Çetin AO, Şaşmaz A, Kurtuluş D, Badur İ, Balkan İİ, Owiwi M ve ark. (2021). Sağlık öğrencilerinde aşı tereddütü. Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi, 26(3), 239-48.
- Çevik C, Güneş S, Eser S, Eser E. (2020). Ebeveynlerin çocukluk aşılarına yönelik tutumları (PACV) ölçeğinin Türkçe sürümünün psikometrik özellikleri. Güncel Pediatri, 18(2), 153-167.
- Çıklar S, Döner Güner P. (2020). Annelerin çocukluk çağı aşıları hakkındaki bilgi, davranış ve tutumları ve aşı reddi nedenleri: Nitel ve nicel bir araştırma. Ankara Medical Journal, (1), 180-195.
- Di Martino, G, Di Giovanni, P, Di Girolamo, A, Scampoli, P, Cedrone, F, D'Addezio ve ark. (2020). Knowledge and attitude towards vaccination among healthcare workers: A multicenter cross-sectional study in a Southern Italian Region. Vaccines, 8(2), 248.
- Erken RR, Ergin A. (2019). Health care personnel's attitudes and behaviours for vaccination recommendations of health care providers. Klimik Dergisi, 32(3), 259-64.
- Etesaminia S, Bağcı Derinpinar K. (2021). Aşı tereddütlerinde sosyal medyanın rolü. Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi, 7(2): 377-390.
- Filiz M, Kaya M. (2019). Aşı reddini/kararsızlığını/ karışıklığını etkileyen faktörleri belirlemeye yönelik yapılan çalışmaların sistematik derlemesi. Türk Akademik Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, 2(2), 1-7.
- Günay İ, Tatar M, Saygılı M, Yörük BG, Başpınar S, Saygun M. (2020). Tıp fakültesi son sınıf öğrencilerinin ülkemizdeki aşı reddi hakkındaki düşünceleri. Genel Tıp Dergisi, 30(3), 133-139.
- Hadjipanayis A, van Esso D, Del Torso S, Dornbusch HJ, Michailidou K, Minicuci N ve ark. (2020). Vaccine confidence among parents: Large scale study in eighteen European countries. Vaccine, 38(6), 1505-1512.
- Hasar M, Özer ZY, Bozdemir N. (2021). Aşı reddi nedenleri ve aşilar hakkındaki görüşler. Cukurova Medical Journal, 46(1), 166-176.

- Kardaş Özdemir F, Aşut G. (2021). Sağlık meslek yüksekokulu öğrencilerinin çocukluk çağı aşılarna yönelik bilgi ve tutumlarının belirlenmesi. *Yozgat Bozok Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2(2), 58-69.
- Kilincarslan MG, Sarigül B, Toraman C, Sahin EM. (2020). Development of valid and reliable scale of vaccine hesitancy in turkish language. *Konuralp Medical Journal*, 12(3), 420-429.
- Madkor KA, Somily EH, Najmi A, Hakami A, Alfaifi MM, Mashhour KM ve ark. (2020). Knowledge and attitudes toward vaccination among Saudi medical students. *Journal of Family Medicine and Primary Care*, 9(3), 1672–1677.
- Özbalıkçı E, Aydın ES, İpek İ, Özen N, Yüceler M, Ateş O ve ark. (2021). Türkiye’de tıp fakültesi öğrencilerinin aşı, bağışıklama, aşı kararsızlığı ve COVID-19 aşısı hakkındaki bilgi ve düşünceleri. *Türk Hijyen ve Deneysel Biyoloji Dergisi*, 78(3), 317 – 332.
- Özümit D. (2019). Aşıya ilişkin tutumlar ölçeğinin Türkçe’ye uyarlanması, geçerlik ve güvenilirliğinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir, Türkiye.
- Report of the SAGE Working Group on vaccine hesitancy, SAGE, 2014. Erişim Tarihi: 12 Ekim 2021, https://www.who.int/immunization/sage/meetings/2014/october/1_Report_WORKING_GROUP_vaccine_hesitancy_final.pdf.
- Tanrikulu Y, Tanrikulu G. (2021). Aşı tereddütü ve ebeveynlerin tutumu. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(2), 199-204.
- Uyar M, Yıldırım NE, Şahin KT. (2019). On sekiz yaş ve üzeri erişkin bireylerin aşılara ve aşılama hakkındaki bilgi, tutum ve davranışlarının belirlenmesi. *Flora Dergisi*, 24(4), 288-294.
- Yakşı N. (2020). Aile sağlığı merkezi çalışanlarının aşı reddi konusundaki düşünceleri ve davranışlarının değerlendirilmesi. *Turkish Journal of Public Health*, 18(3), 143-154.
- Yıldız Y, Telatar TG, Baykal MH, Aykanat Yurtsever B, Yıldız İE. (2021). COVID-19 pandemisi döneminde aşı reddinin değerlendirilmesi. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 11(2), 200-205.
- Yılmaz Akar S, Zeren Öztürk G. (2020). Hekimlerin aşı ve aşı karşıtlığı hakkında bilgi, tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi. *FLORA*, 25(4), 516-26.
3. Ulusal Aşı Çalıştayı Raporu. 16-18 Mart 2018 Ankara. Erişim Tarihi: 07 Eylül 2022, https://www.solunum.org.tr/TusadData/userfiles/file/3_UlusalAsiCalistayiRaporu.pdf.